

հաշուառաններին, որ չընթացս միայն եօթնեկիսի պատրաստեն հաշիւը և յանձնեն իրան: Հոգեւոր կառավարութիւնը չէր մտածել թէ ինքը հաշիւ 15 օրում կարողացաւ այդ անպէտք թղթերը վաւերացնել: Ինչիւ էլ պահանջում է որ մի շաբաթում հաշիւ պատրաստով: Զարմանալի բան: Եթէ հոգեւոր կառավարութիւնը քիչ մը նեղու-թիւն քաշէր, ծանօթանար այդ թղթերի բովան-դակութեան հետ, այդ անտեղի հրամանը չէր գրի: Հաշուառաններն էլ յայտնեցին, որ ոչ թէ մի եօթնեկիսում, այլ եօթնամասուն և եօթը եօթ-նեակում էլ ոչինչ չէ կարելի չինել, որովհետեւ մէջտեղում ոչինչ չը կայ և խնդրեցին որ այս մասին յայտնով ուր հարկն է: Ահաւասիկ այս վիճակումն է մեր եկեղեցիների երեք ամսաց հաշուառաններին գործը: տեսնենք հոգեւոր իշ-խանութիւնը ինչ կը անօրինէ:

Ստորական

ՆԵՐԿԻՆ ԼՈՒԻՍԻ

Այսօր տես լինելով, վաղը, ուրբաթ օր, «Մը-շակի» համարը չի հրատարակվի: Հետեւալ հա-մարը կը հրատարակվի շաբաթ օր:

«Մշակի» ներկայ համարում տպում ենք «Կեանքի ազատող» վեպը, որ թարգմանել է Արշակ Բաճանայ Տէր-Ստեփանեան:

Մեզ գրում են ՍԳՆԱԽԻՑ, որ այդ քաղաքից 20 վերստ հեռու գտնվող Մէլան գիւղում քանի մի շաբաթ է արդէն որ յայտնվել է տաւարի հիւանդութիւնը: Կենդանիների վրա յայտնվում են խոցեր, որոնցից կենդանին տառապում է: Տա-ւարների տառապանքները (այսինքն հարկերից տաւար) կտորովում են:

Յայտնում ենք այն բոլոր անձանց, որոնք փող ուղարկեցին յօգուտ «Ժողովրդի» լրագրի, մի և նոյն ժամանակ յայտնելով իրանց ցանկու-թիւնը ստանալ ֆրանսիական թերթը, որ մենք արդէն հաղորդեցինք նրանց աղբյւրները վիճե-նայի լրագրի խմբագրութեանը:

Մեզ գրում են ԵՐԵՎԱՆԻՑ հետեւալը: «Մի անկիւն հրաւիրված լինելով իր ազգականուհու երեխայի միտումներն հանդիսին, վեր է առնում իր հետ իր մի տարեկան մի հասակ փոքրիկ աղջ-կան: Դննդկան ազգականուհու տունը գալով, տիկինը թողնում է երեխային այդ վերջինի մօտ, իսկ ինքն զննում է ծաշի պատրաստութիւնը տեսնելու: Երեխան լաց է լինում, այն ժամա-նակ ծննդկանը նրան հանգստացնելու համար, սկսում է նրան ծիծ տալ: Բայց մանուկը ծըն-

նաւանդ իւրօրային հասցնում էր շատ ասպրանք: Նա սրանով բաւական հարստացաւ, բայց իմ գործն այն ժամանակ աւելի յաջող կերպար-նէթ էր նա շուտ չը վախճանվէր: Երբ որ ես տասը տարեկան լրացայ, նա հարկեցով հիւան-դացաւ և երեք օրից յետոյ վախճանվեցաւ: Այս բանը իմ մօրս վրա այնպէս ներգործեց՝ որ նա եւ ուղեղի բորբոքումով հիւանդացաւ և մի եօթնեկիսում հետեւեց հօրս: Ինձ համար մի հոգաբարձու նշանակեցին, որ մի խորեկայ մարդ երեւցաւ վերջը: Նա ինձ այնպէս կողոպտեց, որ համարեա ոչ ոք չը նկատեց այս, բայց վեր-ջապէս երբ որ նրա գործը երեւցաւ՝ այն ժա-մանակ արդէն իմ ունեցածիս մեծ մասը սպառ-ված էր: Ինձ այն ժամանակ ուսումնի տուեցին և այնուհետեւ Նիւ-Եօրկում մտայ մեծ առևտրա-կան տանը: Հասակս առնելուն պէս ինձ իմ մնացած կարողութիւնից յանձնեցին մի փոքրիկ գումար: Ես էլ իմ կողմից աշխատում էի մեծ խնայողութեանս շնորհիւ աւելացնել նրան փոքր ինչ գումար, որ կարող լինէի նրանով ինձ հա-մար մի առանձին գործ սկսել: Իմ կեանքս աւելի հետաքրքրական դարձաւ նրանով, որ նոյն միջո-ցին ծանօթացայ մի մատաղահաս օրիորդի հետ, որ որբան զեղեցիկ էր՝ նոյնքան և բարի: Մենք մի կիրակի օր ճաշից յետոյ միմեանց հանդի-պեցանք ջրեղերքին, այնուհետեւ մի քանի ան-գամ դարձեալ տեսնվեցանք զրօսաբանում և միմեանց աւելի ու աւելի համոզանում էինք և վերջապէս եղիսարէթը դարձաւ իմ նշանածու: Նա շատ հմուտ օրիորդ է և իր աշխատանքին է պարտական իր կենցաղավարութիւնով: Նա շատ գեղեցիկ է նկարում և այս պատճառով շատ

նշկանի թանկ, խժուտ կաթը ծծելուց յետոյ անմիջապէս հիւանդանում է: Եթե ինչիս խօսքն տանում են բժշկի մօտ, բայց բժշկը անկարող է լինում փրկել երեխային, որ երկու օրից յե-տոյ վախճանվում է:»

ՍԳՆԱԽԻՑ մեզ գրում են հետեւալը: «Տեղիս վրայի իշխանները ստորութիւն ունեն իրանց անտառից փայտ դուրս բերելու իրաւունքի հա-մար որոշեալ վճարով տոմսակներ քաժանել գիւ-ղացիներին և այնուհետեւ մի և նոյն իշխանների ազգականները անտառի մէջ պատահելով տոմ-սակ ունեցող փայտ կտրողներին, ծեծում են նրան և խլում են նրանցից թէ զրատները և թէ այլ պարագաներ: Նորերումս էլ մի քանի իշ-խաններ որս անելու ժամանակ պատահելով ան-տառում այդ տեսակ տոմսակ ունեցող գիւղա-ցիներին, դեռ խօսքով սկսում են համոզել՝ նը-րանց հրաժարվել փայտ կտրելուց, բայց երբ սը-րանց կողմից ընդդիմադրութեան են հանդի-պում, սկսում են արձակել գիւղացիների վրա պիւրօզի հրացաններից և սպանում են մի է: Այն ժամանակ գիւղացիք զայրանալով, խլում են իշխաններից հրացաններ և լաւ ծեծելուց յե-տոյ, արձակում են նրանց:»

Ենթահայտնութեամբ ստացանք բժիշկ Լեոն Տիգրանեանից նրա հեղինակութիւնը «Մարգա-կազմութիւն» վերնագրով: Գիրքը տպված է Ե-րևանում, «Պատկ» լրագրի տպարանում, ներկայ 1881 թվին: Գրքի զինք 50 կոպէկ է և ծախ-վում է Թիֆլիսում Կենտրոնական գրադատու-նացում: Յանկացողները կարող են գիմել նոյն-պէս Երևան, իրան հեղինակին, հետեւալ հա-ցէով: Городскому врачу, Леону Тиграну и др. Զրքի մասին մենք յայտ ունենք «Մշակի» հետեւալ համարներից միում աւելի մանրամասնորէն խօսելու: Այստեղ կատեր մի-այն այն, թէ ցանկալի է որ մեր բոլոր համա-սարանական երիտասարդութիւնը աշխատա-րութեան և եւանդի մէջ օրինակ առնէր «Ա-ռողջապահական թերթի» խմբագրից:

Այս օրերս ստացվեցաւ Թիֆլիսում մեր գիտ-նական հայրենակից պ. Կարսի առաւելն քրո-շիւրը, որ գրված է Թիֆլիսի հնագիտական ժո-ղովին ներկայացրած լինելու համար և որ կը-րում է հետեւալ վերնագիրը: «Моисей Хоренский и древний эпос Армянский» Գրքից, որ ար-մէ 1 րութի, ծախվում է «Մշակի» խմբագրա-տանը և Կենտրոնական գրադատուանցում:

առևտրական տներին համար սքանչելի կերպով պատրաստում էր հովհաննիսի, փոքրիկ սեղան-ների համար զանազան նկարներ և այլ բաների ձևեր: Նրան այս աշխատանքի համար լաւ էին վարձատրում և որովհետեւ նա էլ ինչպէս խնայող էր՝ այս պատճառով ապագայի համար նա էլ էր պահում մի փոքրիկ մասը այն գումարից: Մեր պահած փողերովը մենք մտածեցինք, որքան կա-րելի էր շուտով վարել, անկախ կեանք, բայց մեր բոլոր գումարի քանակութիւնը դեռ ես բա-ւական չէր, որ և է օգտակար գործ այնպէս որ մենք շատ ուրախացանք սկսելու համար, երբ ծանօթացանք մի քաղցր կերտատարդ վաճա-րականի հետ, որ իրեն ցոյց տուեց իրեն մի պատուական մարդ և ցանկութիւն յայտնեց ինձ հետ ընկերանալու մի որ և է գործ սկսե-լու համար: Ուրախութիւնիցս ես թնթախտա-բար հաւատում էի միտեր Ֆրէնդլիսի (այսպէս էր նրա անունը) բոլոր առաջարկութիւններին, թողնել իմ տեղս և սկսելի մեր ձեռնարկելի գործը: Համար պատրաստութիւններ տեսնել: Մեր ձեռնարկած գործը մարթիվաճառութիւնը պէտք է լինէր: Երևութիւն սկսեցի վարձել և պայմանագ-րերով անգամ կապվեցայ զանազան անձանց հետ: ապրանքս հասցնելու համար: Իսկ Ֆրէնդլիսը, ինչ-պէս որ ինքը հաւատացնում էր՝ լաւ տեղեակ էր արտասահմանեան առևտրականութեան հետ և սկսեց մեծ թղթակցութիւններ անել եւրօ-պական առևտրական տներին հետ: Իր փողերի մասին ինձ նա մի ընդհանուր տեղեկութիւն տուեց, որովհետեւ, ինչպէս նա ինձ ասում էր՝ իրեն դեռ այնպէս հեշտ չէր իր թղթերը փող դարձնելու, այս պատճառով ես գործը սկսելու

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՄԵՐԻԿԱ

Անպտեմբերի 24-ին Նախագահ Գարֆիլ-դի մարմինը տեղափոխող երկաթուղու գը-նացքը կամաց մօտեցաւ Կլեմենզի կայա-րանին: Գնացքը զարգարված էր սե և ըս-պիտակ զարդերով, իսկ վագոնների մէջ սե մահուդ էր փռած: Գնացքի առաջ՝ գտն-վում էր Գարֆիլդի մեծ պատկերը ամերի-կական դրօշակի հովանաւորութեան տակ: Միմիստութեան անդամները վագոններից դուրս գալուց յետոյ գլխարաց կանգնած էին, մինչև տիկին Գարֆիլդ նստեց իր կառ-քի մէջ: Տասերկու թնդանթաձիգները Նա-խագահի մարմինը զբին կառքի վրա, որ կառավարում էին չորս նեղրներ: Մի և նոյն նեղրները 16 տարի առաջ տեղափո-խեցին Լինկոլնի մարմինը ձանապարհի վրա կանգնել էին բոլոր բնակիչները: Գա-զաղին հետեւում էին Գարֆիլդի հրամա-նատարութեան տակ եղած զինուորներից 100 մարդ: Բոլոր փողոցների վրա սե զար-դեր էին կացրած և խաբանչիւր տան մէջ երևում էր Գարֆիլդի պատկերը: Չը նայելով, որ յուզարկաւորութեանը հարկը հազարաւոր մարդիկ էին մասնակցում, բայց կատարեալ լուսնիւն էր տիրում, որ ընդհատվում էր եկեղեցիների զանգա-հարութեամբ: Գարֆիլդի գերեզմանը Կլե-մենզի շրջականներից ամենաբարձր կէտի վրա է գտնվում, որտեղից երևում են մի քանի լճեր և այն տնակը, որտեղ Գարֆիլդ անց է կացրել իր երիտասարդութիւնը:

Քաղաքական գործերի վերաբերութեամբ կատարեալ հանգստութիւն է տիրում: Ա-մենք զգում էին, որ պէտք է բոլոր գոր-ծերը յետաձգել մինչև Գարֆիլդի թաղումը: Նախագահ Արտերին ամենքը խորհուրդ են տալիս զգուշութեամբ գործել և նա հե-տեւում է այդ խորհուրդներին: Նա յայ-տնեց կառավարութեան անդամներին, որ առ ժամանակ նա կը զբաղվի ամենաան-հրաժեշտ գործերով, որպէս զի միմիստը-ները հանգստանալու ժամանակ ունենան: Ընդհանուր կարծիքի համեմատ Արտերը ըզ-

համար յանձնեցի նրան իմ փողերս միւս առաւօ-տեան: Ընց որ փողերը ստացաւ, միտեր Ֆրէնդլիս անյայտացաւ: ոչ թէ միայն իմ և նշանածուս փողերովը, այլ և իմ անուհուս պարտք էր աւել մերձակայութեմ: Ինչպե՞ղ որ միայն կարելի էր եղել: Կարող էր երևակայել ձեզ իմ երկիւղս: Ես բոլորովին ոչնչացրած էի: Այն ժամանակ միայն իմացայ, որ նրա բոլոր ասածները ստույթներն էին, որ նա մի կօպէկ անգամ չէր ունեցել և որ այս դեռ առաջին խաբեքայութիւնն էր նրա կողմից: Բայց նրա մեղ կողոպտելովը դեռ չը վերջացան մեր զո-բաղութիւնքը: մեր ֆիրմայում առաջարկվեցան քանի մի պահանջողութիւններ, որոնց կատարելը ես անկարող էի, դրսւ նշանակվեցաւ կոնկուրս և ինձ մեղադրեցին զիտմամբ սնանկութեան մէջ և վճռեցին ինձ քանտարկել: Ո՛հ, Աստուած, ինչ սարսափելի դրութիւն էր: Ես այնտեղ մնացի քանի մի շաբաթ, մինչև անգամ ամիս: Ո՛րքան անտա-նելի էր այդ ժամանակը իմ հարմարութիւն համար, բայց մենք մտածում էինք մեր ազատութիւնից յետոյ փորձել դարձաւ նորից սկսելու մեր բաղը: Բայց այնպէս չեղաւ: Երբ բանտից ազատվելուց յետոյ ես ինձ համար տեղ էի ո-րոշում, ամեն տեղից բացատական պատասխան էի ստանում, որովհետեւ իմ մասին տեղեկութիւն-ներ էին ժողովում և խմանալով որ իմ ֆիրման բացելով, ութ օրուան միջոցում սնանկացել էի վախճանում էին ինձանից: Միով բանիւ ինձ համար ոչ մի տեղ չէր երևում: Մինչև ցայսօր ինձ իմ հար-նացուս էր կերակրում, բայց ես այլ ես չեմ կա-րող տանել այս, չեմ կարող այսուհետեւ ես ծան-րութիւն լինել այն անձնազոհ օրիորդին: այս

գում է իր մեծ պատասխանատուութիւնը երկրի առաջ:

Գիտօի դատաստանական գործը նոյեմբե-րից շուտ չի սկսվի: Շատ քաղաքներում յանցաւորի պատկերը հասարակական ա-նարգանքի և մահուան պատժի նշանակե-ցին: Ինքը յանցաւոր Գիտօ շատ բաւական է իրանից և բոլորովին չէ զղջում: Նա հա-ւատացած է, որ իրան կարողարացնեն, երբ յուզմունքը կը վերջանայ, և մինչև ան-գամ իր կուսակցութեանից փարձատրութեան է սպասում: Գիտօ հաւատացնում է, որ Արտեր նրա բարեկամն է և նրան ներումն կը շնորհէ:

ԱՆՊԼԱ

Եգիպտական դժուարութիւնների առի-թով «Times» լրագրի մէջ տպված է հե-տաքերի համակ մի թղթակցից, որ նոր է վերադարձել Արեւելից: Թղթակցից երկար տարիների փորձից և Արեւելքը կատարեա-պէս ուսումնասիրելուց յետոյ հասնում է հետեւեալ եզրակացութիւններին: «Աստ-րիան ձգտում է ձեռք բերել Պերսիզա և Սալոնիկի և պէտք է ստանայ ինչ այդ նա-ւահանգիստները և թէ Եգիպտոսը և Մակե-դոնիան: Ընց որ այդ նահանգները Աս-տորիայի իշխանութեան տակ կը լինեն, Յու-նաստանը կենթարկվի նրա հովանաւորու-թեանը, իսկ յոյների համար իրանց ցեղա-կան կատարեալ միութիւնը կայացնելու հա-մար միակ միջոց է ձանաչել Աստորիայի գերիշխանութիւնը:» Թղթակցիցը այդ կար-ծիքը ջերմ պաշտպանում է, գովելով Աս-տորիայի քաղաքականութիւնը, որը, նրա կարծիքով, բացի Անգլիայից մնացած բոլոր պետութիւններից աւելի հետաքրքրված է Միջերկրական ծովի արեւելեան մասի գոր-ծերի դրութեամբ: «Ընց որ Կ. Պօլսի վի-ճակը վճռված կը լինի, շարունակում է թղթակցիցը, դրա հետեւեալը այն կը լինի, որ Յունաստանը Աստորիայից կախում կու-նենայ և վերջինը առանց պատերազմի կը զրուէ Եգէյան ծովի հիւսիսային ափերը: Եթէ Աստորիան այնքան խոհեմ կը լինի, որ կապահովէ յոյների ազգային անկախութիւ-

պատճառով ես նրան մի նամակ գրեցի, որ սեր-տուկիս գրպանում կը գտնեն և որի մէջ ես դարձեալ բացատրում եմ իմ դրութիւնս: յայտ-նում եմ նրան իմ վերջին յուսահատութիւնս և խնդրում եմ ինձ մոռանալ, որ այն ստուերը, որ ձեռքիս ես նրա մատաղ կեանքի վրա շու-տով անհետանայ:

—Իրաւ, բաղդը խտորէն է վարվել ձեզ հետ պատասխանեց նրան անձնօթը:— Ո՛ր է ձեր գրած նամակը օրիորդ Լիդիայից:

Թշուառականը հանեց նամակը իր գրպանից և տուեց իր խօսակցին, որը կարգաց հասցէւ:—Թոյլ տուէք ինձ, որ ինքս կարդալովս արա մասին, երբ որ հարկաւորութիւնը կը պահանջի, ասաց նա պահելով նամակը իր գրպանում:—Կարելի է սա փոքր ինչ ժամանակ մնայ ինձ մօտ, որով-հետեւ ես կամենում եմ ձեզ մի առաջարկութիւն անել: Որովհետեւ դուք արդէն վճռել էք մեռնել: Ես կարծում եմ որ ձեզ համար մի և նոյն կը լինի, ինչ ձանապարհով և մեռնէք դուք: Եթէ իր մանաւանդ այդ միջոցը խորթ չի երևայ ձեզ իր անյարմարութիւններով, ընդհանրապէս, ձեզ գուցէ և հաճելի կը լինի ցոյց տալ մի յայտնի քաջագործութիւն և մինչև անգամ ներուստիւն, քան թէ այստեղ արձակել գնտակը ճակատին: մի ամենահասարակ կերպով: Բանը նրա մէջն է, որ ես յայտնի լարախաղացն եմ: Կամ ինչպէս որ ասում է կինս՝ էկվիլիբրիստ Բլոն-դէն:

—Հաշակաւոր, անվեներ Բլոնդէնը, բացա-կանեց քարստափած երիտասարդը:

—Ընց նա, առնութիւնով պատասխանեց Բլոն-դէնը: Ինչպէս որ ձեզ արդէն յայտնի է, անց էի